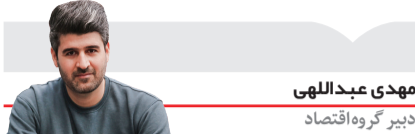

مصطفی سوری، معاون اقتصادی و سرمایه‌گذاری تامین اجتماعی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» تشریح کرد

جزئیات جدید از اطلاعات مالی تامین اجتماعی

مهدی عبداللهی
دبیر گروه اقتصاد

در ایران سابقه بیمه‌های درمانی و بازنشستگی به سال ۱۳۰۱ برمی‌گردد. در آن سال اولین قانون استخدامی کشوری به تصویب مجلس رسید که طی آن، برای نخستین بار سازوکاری حداقلی برای بازنشستگی مستخدمان دولتی به وجود آمد. ۲۴ تیرماه ۱۳۳۴ لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران به تصویب رسید. و در نهایت قانون تامین اجتماعی در تیرماه ۱۳۵۴ به تصویب رسید و منجر به تشکیل «سازمان تامین اجتماعی» شد که می‌توان آن را آغازگر تحولی نو در نظام تامین اجتماعی کشور دانست. تعداد افراد تحت پوشش (بیمه‌شده اصلی و تبعی) این سازمان در سال ۱۳۴۰ تنها ۱٫۲ میلیون نفر معادل ۵٫۶ درصد از جمعیت کشور بود که این تعداد تا سال ۱۳۵۷ به ۶٫۹ میلیون نفر معادل ۱۸٫۹ درصد جمعیت رسیده بود. اما حالا تحت افراد تحت پوشش تامین اجتماعی به بیش از ۴۵ میلیون نفر معادل ۵۴ درصد از جمعیت کشور رسیده است. در سال ۱۳۴۰ حدود ۴٫۷ درصد از شاغلان کشور دارای بیمه تامین اجتماعی بودند که این مقدار تا سال ۱۳۵۷ به ۱۹٫۷ درصد و در حال حاضر به حدود ۶۵ درصد رسیده است. در سال ۱۳۴۰ تعداد ۱۲ هزار نفر، در سال ۱۳۵۷ تعداد ۸۹ هزار نفر و در حال حاضر بیش از ۳٫۶ میلیون مستمری‌بگیر این سازمان هستند. در مجموع، این آمار و ارقام نشان می‌دهد در حال حاضر سازمان تامین اجتماعی مهم‌ترین و محوری‌ترین سازمان فعال در حوزه بیمه اجتماعی و بازنشستگی کشور است. به عبارتی، تامین اجتماعی علاوه بر اینکه بزرگ‌ترین سازمان عمومی پس از دولت بوده، از طریق بازتوزیع درآمدها و پوشش ریسک‌های اقتصادی و اجتماعی اقشار مولد جامعه، در حال حاضر متولی حمایت از بالغ بر نیمی از جمعیت کشور است. از آنجایی که سازمان تامین اجتماعی یک نهاد بیمه‌ای و بازنشستگی است و یکی از مهم‌ترین بخش‌های آن، بخش اقتصادی سازمان است، بخش اقتصادی که حالا در قالب یک معاونت فعالیت می‌کند، وظیفه حفظ، میانیت و سرمایه‌گذاری منابع مزاد حق بیمه کارگران و بیمه‌پردازان را بر عهده دارد. منابعی که حالا ارزش آنها بین ۱۳۰۰ تا ۱۴۰۰ هزار میلیارد تومان به قیمت روز است. در خصوص اینکه وضعیت سرمایه‌گذاری‌های سازمان تامین اجتماعی در چه شرایطی است و این منابع چه آورده‌ای برای سازمان دارد و چگونه از این منابع صیانت می‌شود، «فرهیختگان» در گفت‌وگویی مفصل با مصطفی سوری، معاون اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان تامین اجتماعی به آنها پاسخ داده است. آنچه در ادامه می‌آید مشروح گفت‌وگوست.

به عنوان سوال اول، بفرمایید حیطه وظایف معاونت اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان تامین اجتماعی چیست؟

به طور کلی، بخش اقتصادی سازمان تامین اجتماعی شامل سه حوزه کلان بیمه‌ای، درمانی و اقتصادی است. بقیه حوزه‌ها حوزه پشتیبانی هستند. مثل حوزه منابع انسانی، حقوقی، فرهنگی و روابط عمومی... در حوزه بیمه‌ای و درمانی تامین اجتماعی، حدود ۷۰ هزار پرسنل خدمت می‌کنند. در حوزه اقتصادی و شرکت‌ها نیز نزدیک به ۷۰ هزار پرسنل داریم. یعنی اگر بخواهیم خانواده تامین اجتماعی را برآورد کلی داشته باشیم حدود ۱۴۰ هزار کارمند پرسنل دارد. در حوزه سرمایه‌گذاری براساس اساسنامه تامین اجتماعی، وظیفه معاونت اقتصادی، نظارت سیستمی و مستمر بر شرکت‌ها، موسسات و نهاد‌های مالی تابعه و سهاماندهی پورتنوی سازمان و پیاده‌سازی ساختار مدیریت دارایی‌ها و حداکثر کردن دارایی‌های سازمان تامین اجتماعی است. به عبارتی، مبالغی که افراد در صندوق‌های بیمه‌ای به عنوان حق بیمه پرداخت می‌کنند، درصدی که مازاد بر مصارف صندوق هست، ذخیره و سرمایه‌گذاری می‌شود تا در سنوات آتی صندوق بتواند از محل آن ذخایر، تعهداتی که دارد را جبران کند. تامین اجتماعی چندین خدمت و تعهدات کوتاه مدت و بلندمدت را ارائه می‌کند. مابه‌ازای این تعهدات درآمد متصور از محل دریافتی از هر سه شریک اصلی که کارگر و کارفرما و دولت است را وصول نموده و تحت سازوکاری، به آنها هم در حوزه‌های درمانی و هم بازنشستگی خدمات ارائه می‌کند.

این ذخایر، در طول سال‌ها در قالب انواع و اقسام طبقات دارایی ذخیره می‌شوند و ساختار پیدا می‌کنند که الان بعد از ۷۰ سال از شکل‌گیری و تاسیس سازمان

عکس: مه‌نشان منصوب آره‌سیتگان

تامین اجتماعی، این سازمان تعداد ۱۸ شرکت مستقیم دارد که یکی از آنها مجموعه شرکت‌های شستا است. شستا در دل خود ۱۶۳ شرکت مدیریتی دارد که از این ۱۶۳ شرکت، ۹ هلدینگ مستقیم شستا است و ۱۵۴ شرکت نیز در لایه‌های مدیریتی دیگر قرار می‌گیرند و ۹۲ شرکت نیز غیرمدیریتی آن می‌باشد. گفتیم که یکی از آن ۱۸ شرکت مستقیم، شستا است اما در خصوص آن ۱۷ شرکت مستقیم سازمان باید اشاره کنم که یکی دیگر از آنها، بانک رفاه است که خود بانک رفاه نیز زیرمجموعه و شرکت و هلدینگ دارد. پس از شستا و بانک رفاه، ۱۶ شرکت مدیریتی مستقیم دیگر نیز داریم که اکثر کارهای تکلیفی ما را انجام می‌دهند. مثلاً یکی از آنها، شرکت رفاه‌گستر است که حوزه رفاهی کارکنان و بازنشستگان تامین اجتماعی را انجام می‌دهد. شرکت آهنگ آتیه کار برون‌سپاری رسانه و روابط عمومی را انجام می‌دهد. شرکت سرمایه‌گذاری خانه‌سازی ایران در حوزه مسکن، موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، موسسه املاک و مستغلات تامین اجتماعی، میلد سلامت تامین اجتماعی و موسسه حسابرسی تامین اجتماعی نیز از دیگر شرکت‌های مستقیم سازمان تامین اجتماعی است. شرکت غیرتکلیفی مستقیم هم داریم مثل پالایشگاه لاوان و هیکو. البته در سنوات اخیر در کنار امر سرمایه‌گذاری و بهینه‌سازی سبب دارایی‌ها، امر تامین منابع و مشخصاً تامین مالی نیز جهت پاسخگویی به لحظه و تداوم ارائه خدمات شایسته به جامعه ذی‌نفعان و بازنشستگان محترم در دستور کار قرار گرفته که بزرگترین رکورد انتشار اوراق بهادار در بازار سرمایه (انتشار ۴۰۰۰ میلیارد تومان اوراق اجاره سهام) در راستای تحقق این امر بوده است.

چه تعداد از شرکت‌های سازمان تامین اجتماعی بورسی است؟

۲۴۱ شرکت مدیریتی در مجموعه گروه و ۱۰۶ شرکت غیرمدیریتی داریم که مجموع آنها به ۳۴۷ شرکت می‌رسد. از این تعداد ۱۸ شرکت مستقیم و بقیه غیرمستقیم است. از اینها، تعداد ۶۸ شرکت بورسی و ۲۷۹ شرکت غیربورسی است. به تفکیک لایه مستقیم و غیرمستقیم بیان کنم؛ از ۶۸ شرکت بورسی سه مورد در لایه مستقیم است و ۶۵ مورد در لایه غیرمستقیم قرار دارند. سه بورسی مستقیم شستا، لاوان و هیکو است. بقیه در لایه غیرمستقیم است. در غیربورسی هم ۲۷۹ شرکت داریم که ۱۵ مورد لایه مستقیم و ۲۶۴ شرکت نیز غیرمستقیم است.

در مورد سود و زیان مدیریتی‌ها و غیرمدیریتی‌ها توضیح دهید.

این ۳۴۷ شرکت تقریباً ۹۱۴ سیت هیات مدیره و بیش از ۲۰۰ مدیرعامل دارند. این نمای کلی از شرکت‌های سازمان تامین اجتماعی است. تامین اجتماعی طبقات مختلفی از دارایی دارد که بخشی از آن شرکت‌هاست. اگر بخواهیم دارایی و کل ذخایر سازمان را اشاره کنیم یک‌سری شرکت‌ها بورسی هستند و ارزش آنها مشخص است و یک‌سری شرکت‌ها غیربورسی و برآورد حدودی از آنها وجود دارد. یک‌سری طبقات دارایی زمین و ثابت است که به خاطر اینکه هر دقیقه نمی‌توانیم املاک و مستغلات سازمان را کارشناسی کنیم، حدودی می‌توان

گفت کل دارایی‌های تامین اجتماعی نزدیک به ۱۳۰۰ تا ۱۴۰۰ هزار میلیارد تومان به قیمت روز است. البته این مقدار با احتساب مطالبات ما از دولت است. پس این مختصات ذخایر و دارایی‌هایی است که تامین اجتماعی در این ۷۰ سال از محل حق بیمه‌های پرداختی از جانب سه مشارکت‌کننده یعنی کارفرما، کارگر و دولت ذخیره شده و اینجا مانده است.

سه‌م رد دیون‌ها در دارایی‌های تامین اجتماعی چقدر است؟

واقعیت این است که طبق برآوردهای انجام شده بین ۷۰-۶۰ درصد شرکت‌های مانا‌شی از رد دیون دولت است. یعنی ارزش زونی است، نه تعدادی! ۷۰-۶۰ درصد از ارزش دارایی‌های فعلی ما ناشی از رد دیونی بود که دولت در سنوات گذشته به سازمان واگذار نموده است.

رد دیون مبلغ حق بیمه است یا رابطه مالی دیگری با تامین اجتماعی دارد؟

ریشه مطالبات ما از دولت به حدود ۲۵ سرفصل و ردیف قانونی برمی‌گردد. این موضوع یک کتابچه دارد و هر یک جدولی دارد که هرکدام از آنها به یک مصوبه قانونی برمی‌گردد یا مجلس تصویب کرده یا دولت. حق بیمه زنبورداران، رانندگان، قالبیافان، کارگران ساختمانی و... از این قبیل بوده و همچنین یک ردیف سه درصدی سهم دولت در قانون تامین اجتماعی داریم که براساس آن، دولت باید به عنوان سهم مشارکت خود در حق بیمه کارگران، مبلغی به ما پرداخت کند و چندین ردیف و سرفصل قانونی دیگر که ایجاد این حجم سنگین از تعهدات برای دولت و عدم پرداخت به‌موقع آن، موجب تلنبار شدن بدهی دولت به تامین اجتماعی در دهه‌های قبل شده و در سنوات و دولت‌های مختلف به آن اضافه شده است.

الان همه آن ۲۵ ردیفی که بیان کردید، اجرامی‌شود؟

اجرای تعهدات مذکور از سوی سازمان تامین اجتماعی بدون وقفه انجام می‌شود لیکن برای پرداخت حق بیمه متناظر با تعهدات مزبور، اختلاف نظر وجود دارد. نظر ما که لیست و فاکتور برای دولت می‌کنیم، با نظر دولت فرق دارد چون دولت یک‌سری موارد را قبول ندارد. مثلاً دولت می‌گوید در سنوات مختلف همه چیز به پای ما نوشته شده و الان یک مرکز بدهی دولت در وزارت اقتصاد درست شده است. اینها را تطبیق داده‌اند و می‌گویند این که گفتید پای دولت است بر چه اساسی است و هر چیزی باید با اسناد و مدارک بررسی شود. یکی از موارد بررسی حسابرسی است. باید حسابرسی شود و صورت‌های مالی و فعالیت‌ها بررسی شود و تایید شود به پای دولت بوده است یا خیر.

البته مطابق بند «ه» ماده (۷) قانون ساختار نظام جامع تامین اجتماعی، مطالبات سازمان‌ها، صندوق‌ها و مؤسسات بیمه‌ای فعال در قلمروهای نظام تامین اجتماعی از دولت برمی‌نماید ارزش واقعی روز و براساس نرخ اوراق مشارکت پرداخت خواهد شد. همچنین مستحضرید که سازمان تامین اجتماعی یک صندوق بازنشستگی و ارائه‌دهنده خدمات اجتماعی بین‌النسلی بوده و در واقع صیانت از حقوق و ارزش دارایی‌های آن مستقیماً به منزله

صیانت از حقوق مشترکان و ذی‌نفعان صندوق که بالغ بر ۴۵ میلیون جمعیت کشور هستند، می‌باشد. لذا کلیه موارد مورد اشاره، مبتنی بر قانون و مستندات محکم و حسابرسی شده از سوی سازمان حسابرسی می‌باشد.

خب الان از دیدگاه سازمان تامین اجتماعی، طلب این صندوق از دولت چقدر است؟

چیزی که ما تاکنون برآورد کردیم رقمی بالغ بر ۵۷۰ هزار میلیارد تومان است.

دولت چقدر از این را می‌پذیرد؟

دولت می‌گوید من چیزی را قبول می‌کنم که حسابرسی شده باشد. حرف دولت این است که اگر یک‌سری فرم‌ها و کارهایی را در وزارت اقتصاد انجام داده باشید من تایید می‌کنم. چیزی که حسابرسی شده باشد رقم ۴۶۰ همت تا پایان ۱۴۰۰ بوده که اسناد آن نیز موجود است. اما تا به امروز و بعد از این یک‌سری رد دیون پرداخت شده و یک‌سری تعهدات بیمه‌ای دولت به آن اضافه شده و در مجموع الان به زعم ما طلب تامین اجتماعی از دولت حدود ۵۷۰ همت است.

در خصوص مطالبات از دولت، معمولاً دولت‌ها شرکت‌های زیان‌ده را رد دیون می‌کنند. در این خصوص هم بفرمایید در سال‌های گذشته شرکت‌های رد دیون شده به تامین اجتماعی در چه شرایطی بوده‌اند.

واقعیت این است که این سوال شما متأسفانه در برخی سال‌ها مصداق داشته است. مثلاً در سال ۱۳۹۹ شرکت‌هایی که به تامین اجتماعی واگذار شد، با توجه به اینکه در اوج رشد بورس (تا مرداد ۱۳۹۹) بود، با قیمت‌های بسیار بالا به سازمان تامین اجتماعی واگذار شدند که هنوز هم با وجود رشد بورس، ما هیچ سودی از این شرکت‌ها نه تنها به دست نیاوردیم بلکه هزینه‌های قابل توجهی هم برای سرپا نگهداشتن آنها کرده‌ایم. شرکتی بوده که فعالیت‌های آن در حال توقف کامل بوده است. پس از رد دیون دولت، ما مبالغ قابل توجهی در آنها سرمایه‌گذاری کردیم، نقدینگی بردیم، مطالبات شرکت را دادیم، حساب‌هایش را پياز کردیم. این اقدامات ما الحمدلله منجر به نتیجه بسیار خوبی شده است و تولید در این شرکت‌ها جان تازه‌ای گرفته است.

در سال ۱۴۰۰ که دوره جدید مدیریتی در سازمان تامین اجتماعی شروع شد، تصویب‌نامه‌ای از هیات وزیران آمد و لیستی از شرکت‌هایی که نمی‌خواهم اسم ببرم بود که مقرر شده بود جمعا نزدیک به ۸۰ یا ۸۹ هزار میلیارد تومان باید رد دیون انجام شود. ما راییزنی کردیم، یعنی تمام تلاش خود را در ۳-۴ ماه آخر سال کردیم و خدا لطف کرد و دولت محترم هم همکاری کرد آن مصوبه را برگردانیم و تمام ۸-۷ شرکت را روی سه شرکت اصلی بستیم. البته دولت مصوبه را به ۵ سهم ابلاغ کرد که ما دو کار کردیم. یک اینکه سهام‌های نامناسب گذشته را تبدیل به سهام‌های خوب و باکیفیت کردیم و همچنین تا دقیقه ۹۰ با همکاری هیات امناء موافقت وزیر را گرفتیم که دو سهم را قبول نکنیم. دو سهمی که واقعا بدقلق بودند. استدلال ما این بود که منابع تامین اجتماعی در نزد ما امانت است و نباید طلب سازمان از دولت را به شکلی بگیریم که ضرر آن بیش از

سودش باشد، چیزی که در سال ۱۳۹۹ اتفاق افتاد. لذا با تجربه بدی که از سال ۱۳۹۹ وجود داشت، ما در مدیریت جدید در مورد این دو سهم از ۵ سهم یک «نه» گفتیم و خیال خود را راحت کردیم. پس دو سهم را نگرفتیم و از ۸۰ هزار میلیارد تومان حدود ۷۲ هزار میلیارد را در قالب سه سهم خوب گرفتیم. این اتفاق مثبت و خوبی بود که در آن دوره رقم خورد. یعنی کیفی‌سازی وصولی‌های ما از دولت بود. در سال ۱۴۰۱ حدود ۸۵ هزار میلیارد تومان قرارداد با سازمان خصوصی‌سازی بستیم. کلاً یک سهم خوب انتخاب کردیم و آن را گرفتیم و اجازه ندادیم جنس بد در سبد رد دیون دولت به سازمان تامین اجتماعی بگذارند. ما در سال ۱۴۰۰ در آخرهای کار (آبان) آمدیم و امور قانونی رد دیون تا حدودی پیش رفته بود، البته دنبال اصلاح مصوبه رفتیم و در ۱۴۰۱ اول راییزنی کردیم و یک سهم خوب خودمان انتخاب کردیم و همان را گرفتیم که پالایشگاه شازند بود. امسال با راییزنی که انجام شد سهام‌های خوبی می‌گیریم که هنوز تصویب‌نامه هیات وزیران نیامده است ولی مذاکرات اولیه با سازمان خصوصی‌سازی انجام شده است. پرداخت دیون تامین اجتماعی در این دولت به نسبت دوره‌های قبلی بی‌سابقه بوده و حدود ۱۷۰ هزار میلیارد تومان این دولت طی کمتر از دو سال رد دیون داشته است. در کل در دوره جدید به لزوم کمیت و کیفیت، توامان بر وصول مطالبات از دولت تاکید شده و همین امر نیز با همکاری و مساعدت دولت محترم پیگیری و محقق گردیده است.

اوایل کار دولت سیزدهم اخباری از بدهی سنگین سازمان تامین اجتماعی به بانک رفاه در رسانه‌ها منتشر شد. بعداً دولت گفت این بدهی‌ها را تسویه کرده است. این تسویه چگونه انجام شد؟

من مقدمه‌ای بیان کنم. از منظر نقدینگی در سازمان تامین اجتماعی وضعیت به نحوی است که وقتی دولت جدید سرکار آمد با ۸۹ هزار میلیارد تومان تسهیلاتی مواجه شد که در دولت قبل از بانک رفاه گرفته شده بود. در دولت گذشته هر ماه وقتی سازمان تامین اجتماعی کسری داشت، راحتی می‌گفتند بانک رفاه پول پرداخت کند و کار به جایی نرسیده بود که اضافه برداشت از بانک مرکزی و غیره به خط قرمزها رسیده بود و حتی خط قرمز را رد کرده بود. زمانی که ما آمدیم، بانک مرکزی گفت بانک رفاه در حق ندارد به سیستم تامین اجتماعی تسهیلات بدهد. استدلال این بود وقتی شما اضافه برداشت از بانک مرکزی داشته باشید، پایه پولی مستقیماً افزایش می‌یابد و همین امر منجر به افزایش تورم در جامعه می‌شود و در راستای سیاست‌های پولی و بانکی کشور و مهار تورم، جلوی ادامه اعطای تسهیلات از سوی بانک رفاه به تامین اجتماعی گرفته شد.

این ۸۹ همت مربوط به بدهی تامین اجتماعی بود یا شرکت‌های شستا هم سهم داشتند؟

فقط تسهیلات سازمان تامین اجتماعی بود. در اواخر دولت قبل هر ماه ۵ هزار میلیارد تومان برای پرداخت مستمری‌ها کسری داشتیم. حذف تسهیلات بی‌رویه در دولت قبل ما را یکبارہ در عمل انجام شده قرار داد. ما که آمدیم با کسری شدید روبه‌رو شدیم. ماهانه ۴-۵ هزار میلیارد کسری نقدینگی وجود داشت. عملاً سیستم بانکی قبل بود و نه تنها کد سمات ما را بستند بلکه کد سمات اعطای تسهیلات به بازنشسته‌های ما هم را بستند. گفتند تا آن بدهی ۸۹ همت تسویه نشود نه به بازنشسته‌ها و نه به کارکنان تامین اجتماعی تسهیلات پرداخت نمی‌شود. خب اگر آن بدهی ۹۰ هزار میلیارد تومانی پرداخت نمی‌شد، سود سالانه آن شاید به ۲۰ و چند هزار میلیارد می‌رسید. همین سود بانکی آن تسهیلات معادل کل سود سالانه شستا بود. یعنی ما باید سود شستا را می‌گرفتیم و رقمی را هم روی آن می‌گذاشتیم تا فقط بتوانیم سود تسهیلاتی که دولت قبل گرفته را پرداخت کنیم. ما برای اینکه فشار را به سیستم بانکی کشور کم کنیم و همچنین بانک رفاه را از منظر ساختار ترازنامه‌ای و سرمایه‌ای تقویت کنیم، دارایی‌هایی که از دولت گرفته بودیم را جای بدهی به سیستم بانکی دادیم. اگر به یاد داشته باشید روزهای اول که دولت آمد بحث انتشار لیس‌ت ابربدهکاران بانکی مطرح بود. تامین اجتماعی در چند روزنامه تیرتر شد و اینفوگرافی کار کردند که تامین اجتماعی با اختلاف رتبه اول بزرگترین ابربدهکار بانکی است.

بله، البته چند ماه بعد تامین اجتماعی از آن لیست خارج شد.

بله، ما یکجا تسویه کردیم. بحث این است که سیستم بانکی ما را قفل کرده بودند و از منظر افکار عمومی و رسانه‌ای کشور ابربدهکار بودیم و عملاً ضربه به نظام پولی و بانکی کشور می‌زدیم که با اضافه برداشت از بانک مرکزی همراه بود. ما یک تیر و چند نشان کردیم. دارایی‌های که از دولت برای رد دیون گرفته بودیم به عنوان بزرگترین تسویه حساب نظام بانکی تاریخ کشور پاس